

IKIMOKYKLINIO AMŽIAUS VAIKŲ DOROVINIŲ VERTYBIŲ UGDYMO(SI) BŪDAI ŠEIMOJE

Gitana Baležentienė¹, Algimantas Bagdonas²

¹*Alytaus lopšelis-darželis „Pasaka“*, ²*Kauno kolegija*

Anotacija. Straipsnyje aptariami ikimokyklinio amžiaus vaikų dorovinių vertybių ugdymo(si) būdai šeimoje. Straipsnis susideda iš teorinio problemos pagrindimo, empirinio tyrimo rezultatų aptarimo, tyrimo duomenis apibendrinančių išvadų. Tyrimo sprendžiamas probleminis klausimas: kokie yra ikimokyklinio amžiaus vaikų dorovinių vertybių ugdymo(si) būdai šeimoje? Tyrimo tikslas: atskleisti ikimokyklinio amžiaus vaikų dorovinių vertybių ugdymo(si) būdus šeimoje. Straipsnyje teoriškai pagrįstas ikimokyklinio amžiaus vaikų dorovinių vertybių ugdymo(si) aktualumas bei empiriškai nustatytas tėvų požiūris į dorovinių vertybių ugdymo(si) būdus. Remiantis lietuvių ir užsienio autoriais, pateikiama dorovinių vertybių apibrėžtis, analizuojami dorovinių vertybių ugdymo šeimoje teoriniai ir praktiniai aspektai. Straipsnyje pabrėžiama šeimos įtaka ugdamo ikimokyklinio amžiaus vaikų dorovines vertybes. Pristatomi atlikto tyrimo rezultatai, atspindintys apklaustųjų tėvų požiūrį į dorovines vertybes, jų reikšmę bei galimus dorovinių vertybių ugdymo(si) būdus: asmeninį pavyzdį, edukacinę aplinką, žaidimus, bendravimą ir bendradarbiavimą, elgesio modelius, kultūros elementų panaudojimą, pamokymą, draudimą, paskatinimą, darbą, ikimokyklinės ugdymo įstaigos ir šeimos bendradarbiavimą. Respondentai pabrėžia šeimos ir ugdymo įstaigos bendradarbiavimo aktualumą dorovinių vertybių ugdymo(si) procese. Tyrimas atskleidė: sėkmingo šeimos ir pedagogų bendradarbiavimo pastangomis galima išspręsti daugumą dorovinių vertybių ugdymo(si) problemų (laiko trūkumą, vaiko neklausymą, išmaniųjų technologijų įtaką, vaiko raidos sutrikimus, dorovinių vertybių kaitą šeimų vertybinėje orientacijoje). Naudoti tyrimo metodai – dokumentų ir mokslinės literatūros analizė, apklausa raštu, duomenų statistinė analizė.

Reikšminiai žodžiai: dorovinės vertybės, dorovinių vertybių ugdymo būdai, ikimokyklinis amžius, šeimos ir ugdymo įstaigos bendradarbiavimas.

Įvadas

Temos aktualumas. Doroviniam vaikų auklėjimui lietuvių šeimose nuo senų laikų buvo skiriama daug dėmesio. Jau nuo mažens vaikams buvo stengiamasi įdiegti tam tikras dorovines vertybes, kurios buvo tarsi elgesį reglamentuojančios taisyklės. Tikėta, kad „ką mažam įspausi, tą sename rasi!“ (Grigas, 1958 cit. iš Stonkuvienė, 2007). Pasak V. Aramavičiūtės, E. Martišauskienės (2009), „šiulaikinis globalizacijos mastas, greitis ir raiškos pobūdis vis daugiau įpareigoja rūpintis vertybių ugdymu“. Anot P. Schiller, T. Bryant (2004), paliekant „vertybių sampratos ugdymą atsitiktinumu, mes kaip tauta rizikuosime prarasti milžinišką kultūros dalį“. Kaip teigia V. Aramavičiūtė (2005a), dorovinės vertybės yra svarbiausias dorovinių nuostatų pamatas, dvasingumo šaltinis, išskirtinis kultūros fenomenas, kuris skatina dvasiškai tobulėti žmogų ir pasaulį. Dorovinių vertybių ugdymo svarbą savo tyrimuose pabrėžė Lietuvos ir kitų šalių pedagogai: Č. Kalenda (1981), A. Maceina (1990), V. Aramavičiūtė (1998, 2005, 2009, 2016), E. Martišauskienė (2009), R. Vasiliauskas (2005), S. Vaičekauskienė (2016), P. Schiller, T. Bryant (2004), A. Singh (2011). Daugelis šių autorių pastebi, kad vaiko asmenybės dorovinio ugdymo pamatas yra šeima. Būtent šeimos tvarka reiškia vaikui pasaulio tvarką: šeimoje vaikas plačiau susipažįsta su jį supančiu ir veikiančiu pasauliu, patiria pirmuosius įspūdžius, stebi ir imituoja suaugusiojo elgesį, kaupia

gyvenimo patirtį. Pasak A. Maceinos (1990), diegti dorovines vertybes šeimoje būtina, kad formuotųsi asmenybė. Kadangi pirmieji žmogaus santykiai su aplinkos veiksniais ir sąlygomis kuriasi vaikystėje, dėl to priklauso tolimesnis vaiko bendravimas bei išsiugdyta vertybių skalė. Vaikų dorovinių vertybių ugdymu šeimoje domėjosi žymūs Lietuvos pedagogai: A. Maceina (1990), S. Šalkauskis (1991, 2002), J. Uzdila (1993), V. Aramavičiūtė (1998, 2005, 2009, 2016), K. Miškinis (2003). „Šeimoje, kaip mažutėje valstybėje, tėvai pirmieji tampa savo vaikų auklėtojai. Jie saugo ir gina savo atžalas, perduoda jiems šeimos bei tautos tradicijas, skiepia žmogiškąsias vertybes“ (Miškinis, 2003). Pasak V. Aramavičiūtės (1998), „<...> kokios vertybių sistemos perteikiamos ugdam, ir ypač kurios iš jų tampa savomis, pareina ugdytinio asmenybės vertė ir darna. Dėl to svarbu nuo pat mažens kreipti vaiką į kuo platesnį vertybių horizontą, laiku jam padėti atrasti, suprasti ir realizuoti vertybes savo gyvenime“. V. Lamanuskas (2007) pastebi, kad žmogus turi nueiti ilgą kelią, prieš tapdamas asmenybe: „žmogus laisva ir dorovinga asmenybe netampa stichiškai, šuoliu. Tai laipsniškas procesas, kurio pradžia yra šeimoje, vėliau mokykloje. Šeima ir mokykla turėtų būti vaiko kultūros, doros, laisvės ir atsakomybės šaltinis. Čia jaunas žmogus (vaikas) auga, bręsta kaip asmenybė, visapusiškai tobulėja“. Pasak D. Danilevičienės (2014), „žmogaus brendimo laikotarpiu kultūros institutai drauge su kitomis ugdymo institucijomis, kaip šeima, švietimo sistema, gali turėti labai didelę įtaką diegiant socialinį patyrimą bei formuojant

požiūrius, vertinimus ir elgseną“. Svarbiausia, kaip pastebi S. Vaičekauskienė (2016), tikrasis šių dienų žmogaus tikslas – būti doram, mylėti, sąžiningai bei ištvermingai kurti save ir pasaulį, atvirai, oriai atsiduoti vertybėms, kurių hierarchijoje laikomos aukščiausios ir amžinos – tiesa, gėris, grožis.

Problemos pagrindimas. Dorovinių vertybių problematika glaudžiai susijusi su vaiko auklėjimu, jo vertybinių orientacijų ugdymu. Dorovinis vaikų ugdymas sąlygojamas šeimoje įsitvirtinusio dorovingumo, mikroklimato, dvasingumo, komunikacijos stiliaus, tėvų pedagoginio išprusimo, autoriteto, asmeninio idealo, pamatinių žinių (Schiller ir T. Bryant, 2004; Vaičekauskienė, 2016; Danilevičienė, 2014). Globalizacijos procesas palietė ir Lietuvą, kurioje vykstantys socialiniai, ekonominiai ir kultūriniai pokyčiai lemia šeimos transformaciją. Atsiranda nauji, būdingi Vakarų šalims, šeimos bruožai. Keičiasi tradicinė šeima, įsigali moderni šeima. Nors pasaulio išorinė raiška kinta, tačiau esminiai dalykai – dorovinės vertybės – išlieka. Svarbiausia, kad šiandieninei visuomenei reikalingi būtent dori žmonės. Pastebėta, kad pastaruoju metu pasikeitė auklėjimo samprata, suteikta daug daugiau teisių ir laisvių šių dienų vaikams; tradicinę šeimą sparčiai keičia moderni šeima; tėvai panirę darbų ir problemų rutinoje, todėl per mažai skiria dėmesio savo vaikams; žmogiškąjį bendravimą keičia išmaniosios technologijos; išaugo vaikų agresija, tarpusavio nesantaika, padažnėjo patyčios, nemokama užjausti, pagelbėti (Schiller ir T. Bryant, 2004; Ozmen, Akuzum, Zincirli, 2016). Tai verčia susimąstyti apie šeimoje ir ikimokyklinio ugdymo įstaigoje vyraujančius dorovinio ugdymo būdus. Svarbu nuo mažens formuoti dorovės pamatą, paremtą visuomenėje priimtinomis vertybėmis. Taigi, šią tyrimo temą pasirinkti paskatino noras pažvelgti į ikimokyklinio amžiaus vaikų dorovinių vertybių ugdymo(si) būdus šeimoje, tėvų nuostatas dorovinių vertybių ugdymo(si) klausimais, šeimos santykį su ikimokyklinio ugdymo įstaiga šiame kontekste. Todėl šiame darbe keliamas *tyrimo klausimas*: kokie yra ikimokyklinio amžiaus vaikų dorovinių vertybių ugdymo(si) būdai šeimoje?

Tyrimo tikslas: atskleisti ikimokyklinio amžiaus vaikų dorovinių vertybių ugdymo(si) būdus šeimoje.

Tyrimo uždaviniai:

1. Teoriškai pagrįsti ikimokyklinio amžiaus vaikų dorovinių vertybių ugdymo(si) aktualumą.
2. Empiriškai nustatyti tėvų požiūrį į dorovinių vertybių ugdymo(si) būdus.

Tyrimo metodai: mokslinės literatūros ir dokumentų analizė, anketinė apklausa raštu, statistinė duomenų analizė ir apibendrinimas.

Dorovinių vertybių ugdymo(si) ypatumų aptarimas

Šeima – ypatingas socialinis darinys, kurio narius sieja meilė, kraujo giminytės ryšys ir bendras gyvenimas. Ji sukuria savitą pasaulį, kuris veikia kiekvieno asmens brandą (Jovaiša, 2003). Pasak D. Danilevičienės (2014), šeima yra „pirmoji ir pagrindinė socializacijos institucija, kurioje vaikas gauna pirmąsias žinias, perima vertybes, elgesio normas, būtinas gyvenimui visuomenėje“. K. Miškinis (2003) teigia: „šeima nėra paprasta bendruomenė, ji yra asmenų bendrija, kurią sieja giminystė, tarpusavio priklausomybės, atsakomybės ir globos saitai, patvirtinti įstatymine ir socialiai pripažinta tvarka“. V. Lamanauskas (2007) pabrėžia, kad būtent „šeima – vaiko kaip asmenybės tapsmo pradžia“. R. Račiūnaitė-Paužuolienė (2012), nagrinėdama lietuvių šeimos vertybes, pažymi, kad „šeimoje vaikas išmoka ir perima savo kultūros tradicijas, papročius, liaudies pamaldumo formas, religinę pasaulėžiūrą. O pats įkultūrinimo procesas, prasidėjęs nuo kūdikystės, pamažu formuoja augančio žmogaus vertybių sistemą, kurios asmuo laikosi tolesniais gyvenimo etapais“. T. Kretschmer, A. Pike (2010) nurodo, kad vertybių ugdyme svarbiausia vaidmenį vaidina šeima. Jų teigimu, tėvai ne tik perduoda vertybes savo palikuoniams, bet tėvų ir vaikų santykiai sukuria tam tikras sąlygas, kurios padeda arba trukdo tam tikroms vertybėms ugdytis. Plačiausiai dorinį ugdymą šeimoje atskleidžia J. Uzdila (1993), pabrėždamas asmens tobulėjimui būtinų aukščiausių dorinių vertybių (gėrio, tėvų meilės, pagarbos, pasitikėjimo, meilės, rūpestingumo, ištikimybės, pasiaukojimo) šeimoje įtvirtinimą, kadangi šeima, pasak K. Miškinio (2003), „yra tobuliausias vaiko auginimo ir auklėjimo institutas, kuriame auklėjimas yra nenutrūkstamas ir nuolat koreguojamas“.

Pasak J. Uzdilos (1993), šeima daro savo nario dorai didžiulį poveikį, kad ji emocinių ryšių požiūriu yra pati glaudžiausia socialinė santalka. Apžvelgdamas dorovinę šeimos misiją, V. Žemaitis (2005) taip pat išryškina, kad būtent dorovinė šeimos būtis yra susijusi su tautos etosu, bei priduria, kad „šeima atlieka dar ir kitą gyvybiškai svarbią funkciją: joje atsinaujina visuomenė, ugdoma ir auklėjama nauja karta. <...> šią funkciją šeima atlieka natūraliai, kasdienio bendravimo procese“. Šeima sukuria savitą pasaulį, teigia S. Kontrimienė (2018), kuriame žmogus tampa tokiu, koku tapti jam yra sudaromos sąlygos. Ji tarnauja tarsi tiltas tarp joje esančių žmonių ir didesnės visuomenės dalies. Būtent auklėjimas šeimoje, kaip ir bet koks kitas auklėjimas, yra procesas, kurio metu asmuo keičiasi priimdamas

jam skirtą informaciją. Siekiant, kad vaikas sėkmingai augtų ir formuotųsi, reikia užtikrinti jo psichologinį saugumą, materialinę padėtį ir tinkamą pedagoginę aplinką. Šeima yra pagrindinė vaiko ugdymo institucija, kuri pirmiausia ir turėtų suteikti tvirtus poreikių pagrindus vaikui. Nuo šeimos priklauso vaiko fizinė, emocinė gerovė. Būtent tėvų elgesys vaiko pirmuosius penkerius metus yra svarbus ir daro įtaką jo akademinėms, socialinėms įgūdžių bei gebėjimų plėtrai (Quality Matters in Early Childhood Education and Care: United Kingdom (England, 2012)). Daugelis mokslininkų teigia, kad ugdant ikimokyklinio amžiaus vaikų dorovines vertybes, labai svarbu pasirinkti tinkamus ugdymo(si) būdus. Pavyzdį, kaip vieną iš svarbiausių dorovinių vertybių ugdymo(si) būdų, pastebėjo I. Stonkuvienė (2000), atskleidusi dorinį vaikų ugdymą liaudies pedagogikoje. „Šio metodo psichologinis pagrindas yra tai, kad vaikai iš prigimties mokosi mąstyti ir veikti nesąmoningai imituodami kitų kalbą ir elgesį, identifikuodamiesi su suaugusiais“ (Jovaiša, 1994, cit. iš Stonkuvienė, 2000). Būtent, anot I. Stonkuvienės (2000), „ankstyvojoje vaikystėje didžiausias pavyzdys vaikams – motina, vėliau berniukai sekė tėvo pavyzdžiu“. K. Miškinis (2003) teigia, kad ikimokyklinuko auklėjimo esmę sudaro tinkamas viso vaiko gyvenimo sutvarkymas, todėl ypač didelę reikšmę šiame amžiuje turi būtent tėvų pavyzdys. J. Uzdila (1993) pabrėžia, kad gyvenimo centru šeimoje tampa patrauklus pavyzdys, ryškus sugebėjimas, meilė ir jautrumas, gili pagarba, atjauta ir parama, nuoširdumas ir intymumas. Pasak I. Stonkuvienės (2000), „pavyzdys vaikams yra ir kiti suaugusieji, vyresni broliai ir seserys bei kiti vaikai“.

Kitas dorovinių vertybių ugdymo(si) būdas – *pamokymas*. „Tai psichologinis savybių metodų pagrindas – akustinių, verbalinių išpūdžių išgyvenimas, formuojantis vertybinius nusiteikimus“ (Jovaiša, 1994, cit. iš Stonkuvienė, 2000). Vaikams pateikiami svetimo neigiamo elgesio pavyzdžiai, o juos lydi pamokymai. Didelę įtaką daro būtent žodis, juo dažniausiai pasireiškia tėvų autoritetas (Stonkuvienė, 2000). Tėvai yra pirmieji reikšmingiausi ir įtakingiausi vaiko autoritetai, įžvelgia L. Jovaiša (2003), „mažas vaikas mėgdžioja savo tėvus, viską iš jų perimdamas“. Ir būtent tėvams padedant, vaikas pamažu įtraukiamas ir į dorinius veiksmus. Kaip pastebi S. Kontrimienė (2018), tėvai taikydami autoritetinę auklėjimą, kurio esminis komponentas yra besąlygiška meilė vaikui, puoselėja jo brandą, kurios pamatas – stabilios vidinės laimės ištekliai. Laimė šeimoje yra dorinio brendimo veiksnys, tik esant pasitenkinimo savo būtimi atmosferai, joje išauga orūs, laisvos valios, savaveiksiški,

kūrybingi žmonės (Uzdila, 1993). L. Jovaiša (2003) pastebi svarbų dorovinių vertybių ugdymo(si) būdą – *pratinimą*. Tai „padaryti kam nors gera, malonu: paglostyti, pasaugoti, pamyluoti, kuo nors pasidalyti“. Autorius teigia, kad būtent iš šių veiksmų galima pastebėti, kaip lengvai ar sunkiai vaikas išmoksta gerumo bei kaip jis pats jaučiasi padaręs gera ar bloga. Tačiau žodžiu ne tik patarinėjama, pratinama ar pamokoma, tačiau ir sudrausminama. Taigi, *draudimas* – dorovinių vertybių ugdymo(si) būdas, pasak I. Stonkuvienės (2000), kurio „tikslas: saugoti vaiką nuo netinkamų įpročių ar palinkimų“. „Drausminimo paskirtis – nustatyti vaikams leistino elgesio ribas ir pataisyti netinkamą jų elgesį. Taip pat siekiant to, ko norite iš vaiko dabar. Drausminimas turėtų padėti vaikams išsiugdyti savo elgesio kontrolę“ (Leskauskas, 2009 cit. iš Petrylienė, Smilgienė, 2013). Tam, kad vaikas netaptų klaidus egoistas, neišmoktų meluoti ar liautųsi melavęs, pagarbiai elgtųsi su artimaisiais, J. Uzdila (1993) siūlo tokią psichoterapiją, kuri padėtų pranokti egocentrizmą ir įtvirtintų šeimoje bendradarbiavimo santykius, gerumą bei abipusę pagalbą. Vaiko moralumo skatinimas, pasak J. Uzdilos (1993), siejamas su kuriamąja veikla šeimoje, su gerumo atmosferos joje įtvirtinimu, bendradarbiavimo etika. I. Stonkuvienė (2007) taip pat pastebi, kad būtent ugdant dorą „skatinimas yra kur kas veiksmingesnis nei bausmės už prasižengimus“. Taigi, *paskatinimas* – vienas iš būdų (pritarimas, socialinis palaikymas, pagyrimas, apdovanojimas), kurį dabartiniai vaiko ugdytojai taiko labai dažnai. Net J. Uzdila (1993) pabrėžia, kad „doringu greičiau taps tas, kuris šeimoje bendraus, užsiims veikla, rodys iniciatyvą, bus kitų artimųjų pagirtas ir pripažintas. O ypač doros plėtrai padeda šeimos nario vienybė su kitais, abipusė meilė ir pagarba, pripažinimas ir pasitikėjimas. Tai yra džiaugsmingų potyrių šeimoje šaltinis, taip pat dorinės asmenybės sklaidos veiksnys“. O pats sistemingiausias ir veiksmingiausias dorovinių vertybių ugdymo(si) būdas – *darbas*. „Darbu ugdomos moralinės vaiko savybės: sąžiningumas, teisingumas, pareigingumas, kantrumas ir kt.“ (Vasiliauskas, 1977, cit. iš Stonkuvienė, 2000). J. Uzdila (1993) pastebi, kad „doriniam brendimui didžiausią įtaką daro aukšto emocinio lygmens ryšys, dėl kurio dalijamasi rūpesčiais ir darbais. Dorinės individo raidos požiūriu daugiau laimi ta šeima, kuri geba vaikui įdiegti darbo prasmę, o ne atsargumą – apsaugoti vaiką nuo sunkumų ir įtampos“. 1 lentelėje (lentelė sudaryta, remiantis Stonkuvienė, 2000, 2007; Miškinis, 2003; Jovaiša, 2003, Uzdila, 1993; Kontrimienė, 2018) išskiriami susisteminti dorovinių vertybių ugdymo(si) būdai.

1 lentelė. Dorovinių vertybių ugdymo(si) būdai

Dorovinių vertybių ugdymo(si) būdai	Pasiekimai
Pavyzdys	Išsiugdys meilę, jautrumą, gilią pagarbą, atjautą ir paramą, nuoširdumą ir intymumą.
Pamokymas	Puoselės vaiko brandą; pateiks vaikams svetimo neigiamo elgesio pavyzdžių, pamokymų; įtrauks į dorinius veiksmus.
Pratinimas	Išmoks gerumo veiksmų; pajus padaręs gera ar bloga.
Draudimas	Saugos vaiką nuo netinkamų įpročių ar palinkimų; nustatys leistino elgesio ribas ir pataisys netinkamą jų elgesį; padės išsiugdyti elgesio kontrolę.
Paskatinimas	Doringu greičiau taps tas, kuris šeimoje bendraus, užsiims veikla, rodys iniciatyvą, bus kitų artimųjų pagirtas, paskatintas, pripažintas.
Darbas	Ugdysis: sąžiningumas, teisingumas, pareigingumas, kantrumas, dalinsis rūpesčiais ir darbais – skatins dorinį brendimą.

Šeima, kaip dorinio asmenybės ugdymo versmė, atveria kiekvienam nariui galimybę dvasiškai ūgtelti ir į doros aukštumą kilti, kartu rodyti žmogiškąsias silpnybes bei ieškoti jų pateisinimo (Uzdila, 1993). O susiformavusios šeimoje vertybės, kaip teigia K. Miškinis (2003), lemia daugelį žmogaus savybių: gebėjimą jautriai bendrauti su savo artimaisiais ir kitais žmonėmis, ryžtingumą, atkaklumą, atidumą. D. Danilevičienė (2014) pastebi, kad, „laikui bėgant požiūris į vertybes kinta, tačiau amžinosios vertybės išlieka kaip pagrindiniai gyvenimo tikslai ir yra perduodamos iš kartos į kartą. Taip individai perima tos kultūros visuomenės, kurioje jie auga ir formuojasi, vertybių sistemą“.

Apibendrinant analizuotus autorius galima teigti, kad dorovinis vaikų ugdymas sąlygojamas šeimoje įsitvirtinusio dorovingumo, mikroklimato, dvasingumo, komunikacijos stiliaus, tėvų pedagoginio išprusimo, autoriteto, asmeninio idealo, pamatinių žinių. Pagrindiniai dorovinių vertybių ugdymo(si) būdai: pavyzdys, pamokymas, pratinimas (jausti, kad kitam padarei gera ar bloga), draudimas, paskatinimas, darbas.

Tyrimo metodika ir organizavimas

Tyrimas vykdytas 2022 m. sausio–kovo mėn. Alytaus ikimokyklinio ugdymo įstaigoje „X“. Alytaus m. lopšelio-darželio „X“ administracija, siekdama savo organizacijos ugdymo kokybės gerinimo, ugdymo įstaigos ir šeimos bendradarbiavimo efektyvumo, norėdama nustatyti savo įstaigos ikimokyklinio amžiaus vaikų dorovinių vertybių ugdymo(si) būdus, taikomus ugdytinių šeimose bei siekdama ugdymo šeimoje ir ugdymo įstaigoje tęstinumo, kreipėsi į tyrimo autorius su prašymu atlikti konkrečios ugdymo įstaigos atvejo analizę. Atliekant šį tyrimą, remtasi nuostata, kad „mokslinis tyrimas – sistemingas ir kryptingas tikrovės objektų nagrinėjimas, taikant

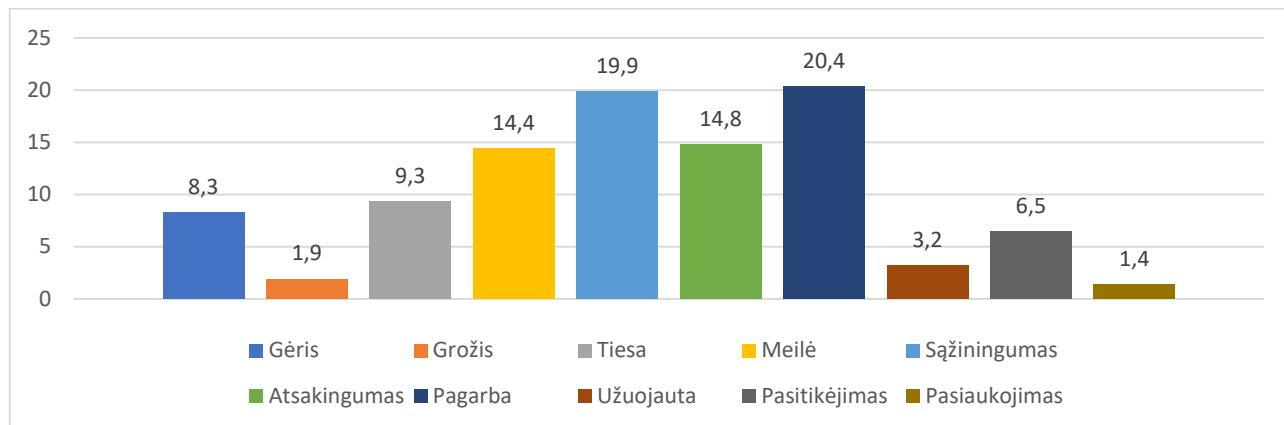
mokslinio pažinimo priemones ir metodus. Jo rezultatas – naujos žinios apie tiriamuosius objektus, šių objektų pertvarkymo naujos technologijos (Žydžiūnaitė, Rupšienė, Bitinas, 2008). Šiuo tyrimu siekta sužinoti tai, apie ką šioje ugdymo įstaigoje trūko žinių, leidžiančių patobulinti ugdymo aplinkas, rasti naujus išskylančių problemų sprendimo būdus, ieškant įvairesnių ugdymo metodų, taikant efektyviausias ugdymo priemones. Tyrimas rėmėsi nuostata, kad tėvų nuomonių tyrimo būdu gauti rezultatai prisideda prie pedagoginės sąveikos principų įgyvendinimo, bendradarbiavimo kultūros plėtojimo ugdymo įstaigos bendruomenėje. Apklausta 180 tėvų, auginančių ikimokyklinio amžiaus vaikus (išdalinta 200 anketų, grįžtamumas sudaro 90 proc.). Taikytas tyrimo metodas – apklausa raštu. Rengiant klausimyną, vadovautasi K. Kardelio (2017) teiginiu, kad anketa „yra aiški, nedviprasmiška, patikima. Kartu ji turi skatinti respondento norą bendradarbiauti, kuo teisingiau atsakinėti“. Anketa sudaryta, remiantis teorinėje straipsnio dalyje aptartomis esminėmis nuostatomis: dorovinių vertybių esmė ir reikšmė ikimokykliniame amžiuje; dorovinių vertybių ugdymo šeimoje ypatumais; dorovinių vertybių ugdymo šeimoje būdais; šeimos ir ikimokyklinio ugdymo įstaigos bendradarbiavimu ugdant dorovines vertybes. Šiais keturiais prasminiais blokais remtasi kuriant tyrimo klausimyną. Anketai sukurti parengtas tyrimo instrumentarijus, kuris leido išryškinti esminius teiginius, reikalingus klausimyno parengimui. Remiantis parengtu instrumentarijumi, sudaryta apklausos anketa iš 13-os klausimų, iš kurių 1 yra atvirojo tipo, visi kiti uždarieji. Prie kiekvieno uždarojo klausimo pateikiami atsakymų variantai. Šiame straipsnyje analizuojami atsakymai į esminius klausimus, atspindintys iškeltą problemą. Atliekant tyrimą, laikytasi tyrimo etikos reikalavimų: tiriamiesiems tiksliai ir aiškiai paaiškintas tyrimo tikslas, tyrimo naudingumas;

respondentai supažindinti su tyrimo turiniu; leista apsispręsti dėl savanoriško dalyvavimo tyrime; apsaugotas tiriamųjų privatumas ir anonimiškumas. Pasak K. Kardelio (2017), „dalyvaujantys tyrime galėtų turėti ir naudos – jausti pasitenkinimą dėl savo indėlio į mokslą bei tyrimo srities supratimą“. Tyrimo metu buvo laikomasi konfidencialumo, pagarbos ir savanoriškumo principų, gauti duomenys naudoti tik apibendrinti ir moksliniais tikslais.

Tyrimo rezultatų aptarimas

Siekiant atskleisti tėvų požiūrį į dorovinių vertybių ugdymo aktualumą, domėtasi tėvų nuomone apie svarbiausias dorovines vertybes ugdant ikimokyklinio amžiaus vaikus. Tyrimo metu atskleista (1 pav.), kad trys svarbiausios dorovinės vertybės asmenybės ugdyme yra pagarba (20,4 proc.), sąžiningumas (19,9 proc.), atsakingumas (14,8 proc.). Daugelis tiriamųjų nurodė: meilę (14,4 proc.), tiesą (9,3 proc.), gėrį

(8,3 proc.), pasitikėjimą (6,5 proc.). Tik nedaugelis pasirinko tokias dorovines vertybes, kaip užuojauta (3,2 proc.), grožis (1,9 proc.), pasiaukojimas (1,4 proc.). *Galima daryti prielaidą, kad dauguma respondentų dorovines vertybes pasirinko iš praktinės patirties. Pagarba, sąžiningumas ir atsakingumas – nurodytos kaip svarbiausios dorovinės vertybės asmenybės ugdyme. Tačiau pastebėta, kad tik nedaugelis respondentų įvardijo dorovinių vertybių hierarchijoje laikomas aukščiausias – tiesą, gėrį, grožį. Pasak S. Vaičekauskienės (2016), visos dorovinės vertybės yra pilnatvės bei gyvenimo prasmės sąlyga. V. Žemaitis (1983) pastebi, kad žmogui bręstant, didėjant jo gyvenimo patirčiai bei plečiantis jo akiračiui, dorovinis idealas turtėja. L. Jovaiša (2003) taip pat pritaria, kad vertybių įkūnijimas asmens praktinėje, fizinėje veikloje leidžia jam artėti prie dvasinio tobulumo, nes dvasia ir kūnas – neatskiriami.*

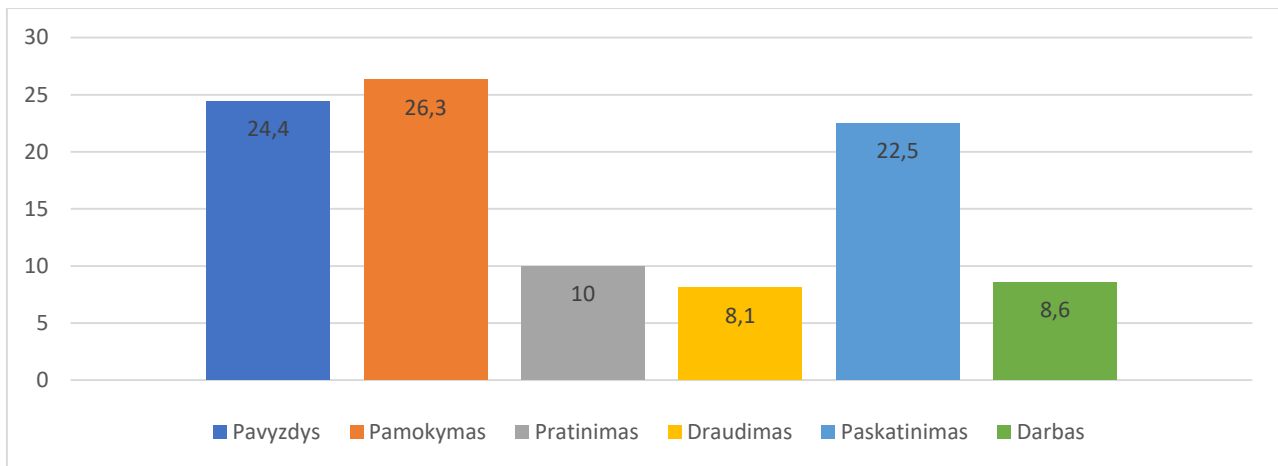

1 pav. Svarbiausios dorovinės vertybės asmenybės ugdyme

Tyrimo metu daugiausiai respondentų (50,5 proc.) nurodė, kad dorovines vertybes svarbu ugdyti šeimoje. 35,9 proc. teigia, kad dorovinės vertybės ugdomos nuo ikimokyklinio amžiaus. 10,7 proc. – dorovinės vertybės ugdomos praktikoje, o ne mokymo įstaigoje. Mažiausia dalis respondentų (2,9 proc.) nurodo, kad dorovines vertybes verta ugdyti tik mokykloje. Teiginio „dorovinės vertybės šiandien nėra svarbios“ iš apklaustųjų niekas nepasirinko. *Galima daryti išvadą, kad dorovinis ugdymas visada buvo ir tebėra svarbi visos žmonijos problema. Vaiko doroviniam elgesiui įtakos turi dorovinė patirtis šeimoje. Daugelis respondentų sutinka, kad dorovinės vertybės ugdomos nuo ikimokyklinio amžiaus. O mokykla taip pat ugdo asmenybę, atvirą dorovinėms vertybėms ir kuria asmens dorovinius pagrindus. Tačiau nedidelė dalis apklaustųjų nurodo, kad dorovines vertybes verta ugdyti tik ugdymo įstaigoje. L. Jovaiša (2003) pastebi, kad „doros pradmenys labai svarbūs: apie 5–6 metus vaikai jau turi doros įpročius“.*

S. Vaičekauskienė (2016) pabrėžia, kad visuomenei reikia išmintingų, pasitikinčių savimi, atsakingų, pilietiškų – dorų žmonių.

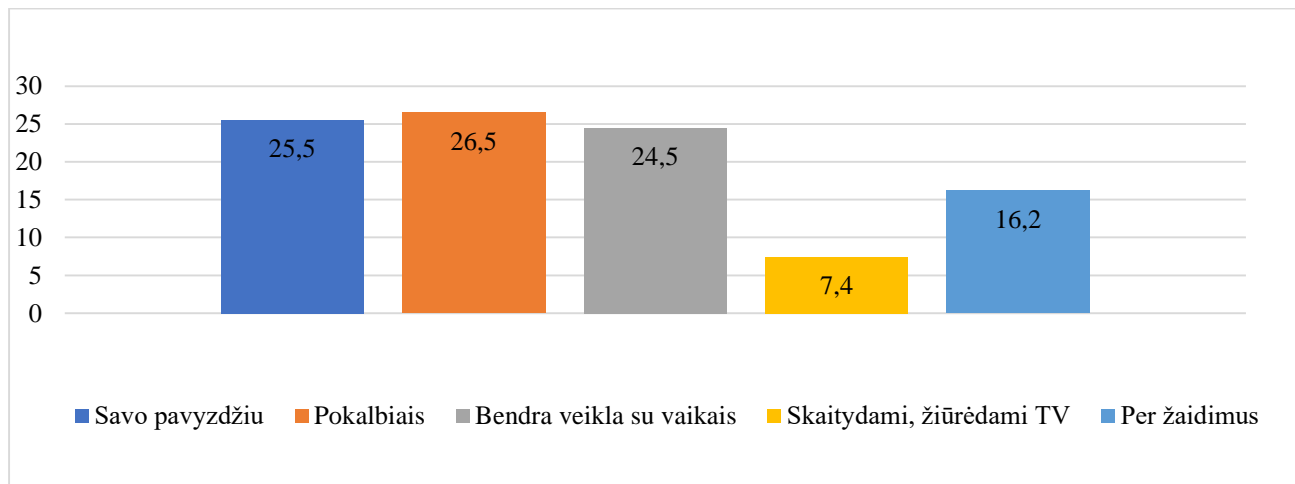
Tyrimo metu nustatyta (2 pav.), kad dorovinių vertybių ugdymo(si) būdus šeimoje naudoja: 26,3 proc. – pamokymą, 24,4 proc. – pavyzdį, 22,5 proc. – paskatinimą, 10 proc. – pratinimą, 8,6 proc. – darbą, 8,1 proc. – draudimą. *Galima teigti, kad tėvai naudoja pagrindinius dorovinių vertybių ugdymo(si) būdus (pamokymą, pavyzdį, paskatinimą, pratinimą, darbą, draudimą) ir taip tinkamai ugdydami savo vaikus jiems įskiepija gerumą, savarankiškumą, darbštumą, atjautą, sąžiningumą, atsakingumą, pagarbą ir t. t. Pasak K. Miškinio (2003), „šeima yra tobuliausias vaiko augimo ir auklėjimo institutas, kuriame auklėjimas yra nenutrūkstamas ir nuolat koreguojamas. Vaikas stebi ir perima šeimos gyvenimo būdą, jos narių dorovinę ir dvasinę kultūrą, elgesį, vertybines orientacijas, elgesio normas, veiklos ir bendravimo su kitais būdus“.*

2 pav. Dorovinių vertybių ugdymo(si) būdų šeimoje atskleidimas

Tyrimo metu buvo norima išsiaiškinti, kaip šeimoje perteikiamos dorovinės vertybės.

Atsakymai pateikiami 3 paveiksle.

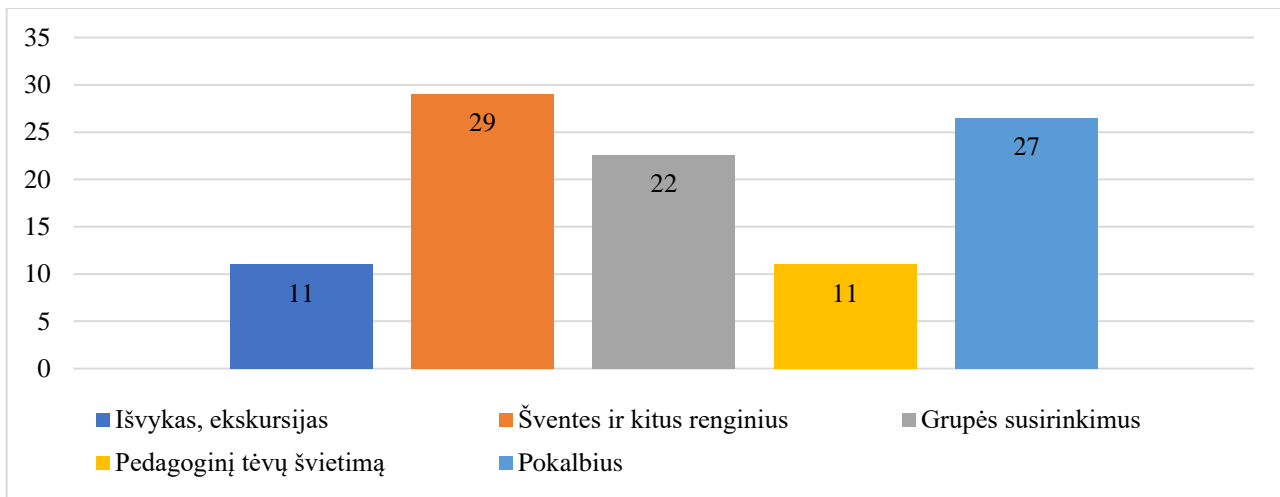

3 pav. Šeima – dorovinių vertybių ugdymo(si) veiksnys

Tyrimo metu paaiškėjo (3 pav.), kad daugelis respondentų dorovines vertybes perteikia pokalbiais (26,5 proc.), savo pavyzdžiu (25,5 proc.), bendra veikla su vaikais (24,5 proc.). 16,2 proc. tiriamųjų nurodė per žaidimus, o mažiausiai (7,4 proc.) – skaitydami, žiūrėdami TV. *Apibendrinus rezultatus galima teigti, kad tėvai su vaikais daug bendrauja, kalbasi, vykdo bendras veiklas bei rodo savo atžaloms pavyzdį. Pasak J. Uzdilos (1993), šeima, jos gyvenmena, bendravimas yra tokia socialinė aplinka, kuri daro vaikui didelę įtaką. Jis atsiduria dorovinių vertybių, kaip pagarba, meilė, pasitikėjimas centre. S. Kontrimienė (2018) nurodo, kad, tinkamu auklėjimu nuo mažens vaikui sukuriama vidinės laimės būseną, vaikui formuojamas deramas santykis su savimi, kitais žmonėmis ir pasauliu.*

Tyrimo metu atskleistos (4 pav.) dažniausios ikimokyklinio ugdymo įstaigos bendradarbiavimo su tėvais formos: šventės ir kiti renginiai (29 proc.), pokalbiai (27 proc.), grupės susirinkimai (22 proc.), nedidelė dalis respondentų nurodė išvykas,

ekskursijas (11 proc.) bei pedagoginį tėvų švietimą (11 proc.). *Galima teigti, kad dažniausiai ikimokyklinio ugdymo įstaiga bendradarbiauja su tėvais švenčių, renginių, pokalbių, grupės susirinkimų formomis. O. Kpaņoņova (2019) pastebi, kad ikimokyklinio amžiaus vaikų dorovinių vertybių formavimo problema gali būti sėkmingai išspręsta tik bendradarbiavimo tarp ikimokyklinio ugdymo įstaigos ir šeimos pastangomis.*

4 pav. Dažniausios ikimokyklinio ugdymo įstaigos bendradarbiavimo su tėvais formos

Atviruoju klausimu buvo klausama: kokia grupės pedagogo ir šeimos bendradarbiavimo doroviniame ugdyme reikšmė? Atsakymuose išryškėjo, kad grupės pedagogo ir šeimos bendradarbiavimo doroviniame ugdyme reikšmė: labai svarbi (40 respondentų); svarbi (30 respondentų); reikšminga (20 respondentų); nežino (5 respondentai); jokia (3 respondentai); kiti apklaustieji teigė, kad „galima pasikonsultuoti su pedagogu apie vaiko ugdymą ir auklėjimą“; „su pedagogu galima aptarti vaiko elgesį, gauti patarimų“; „kuo glaudžiau pavyks bendradarbiauti, tuo tikslesnį rezultatą pavyktų pasiekti“; „sunku užauginti gerą dorą žmogų“; „vaikas bet kur jaustųsi saugus“; „visi kartu padėtų vaikui augti ir tapti geru, teisingai išauklėtu žmogumi“; „galima daug greičiau pasiekti norimų rezultatų“. Tyrimo metu buvo nustatyta, kad grupės pedagogo ir šeimos bendradarbiavimo doroviniame ugdyme reikšmė yra svarbi bei dauguma respondentų glaudžiai bendradarbiauja su pedagogais. Pastebėta, kad tik bendra pedagogų, vaikų ir tėvų veikla dorina vaikus. Pasak P. Schiller ir T. Bryant (2004), geriausi rezultatai pasiekiami bendromis pastangomis, o bendram darbui reikia sujungti įvairias asmenybes, jų sugebėjimus ir žinias. S. Vaičekauskienė (2016) pažymi, kad pedagogams bendradarbiaujant su mokinių tėvais, galima nuosekliai siekti geriausių doros asmenybės ugdymo rezultatų.

Diskusija. Apklauskos metu išryškėjo, kad dorovinis ugdymas visada buvo ir tebėra svarbi visos žmonijos problema. Už dorovinį ugdymą yra atsakinga šeima ir vaiko doroviniame elgesiui didžiausias įtakos turi dorovinė patirtis įgyta būtent šeimoje, o tik po to seka ugdymo įstaiga, kuri toliau ugdo asmenybę, atvirą dorovinėms vertybėms bei kuria asmens dorovinius pagrindus. Tačiau nedidelė dalis apklaustųjų nurodo, kad už dorovinių vertybių ugdymą atsakinga tik ugdymo įstaiga. Respondentai sutinka, kad dorovinės vertybės ugdomos nuo

ikimokyklinio amžiaus. Apklaustieji su savo vaikais daug bendrauja, kalbasi, vykdo bendras veiklas bei rodo savo atžaloms pavyzdį. Respondentai naudoja šiuos pagrindinius dorovinių vertybių ugdymo(si) būdus: pamokymą, pavyzdį, paskatinimą, pratinimą, darbą, draudimą. Ir būtent taip ugdydami savo vaikus, jiems įskiepija gerumą, savarankiškumą, darbštumą, atjautą, sąžiningumą, atsakingumą, pagarbą. Šios nuostatos patvirtina teorinėje darbo dalyje nagrinėtų autorių (Stonkuvienė, 2000, 2007; Miškinis, 2003; Jovaiša, 2003, Uzdila, 1993; Kontrimienė, 2018) rekomendacijas. Dauguma tėvų nurodo, kad dorovinės vertybės – tai auklėjimo pagrindas, elgesio normos, taisyklės, pažiūros, įsitikinimai, principai, idėjos, idealai. Tačiau kai kurie respondentai dorovines vertybes įvardija kaip materialius dalykus, taip atskleisdami savo vertybines nuostatas. Tyrimo metu dauguma apklaustųjų dorovines vertybes rinkosi iš praktinės patirties ir svarbiausiomis dorovinėmis vertybėmis asmenybės ugdyme nurodė: pagarbą, sąžiningumą ir atsakingumą. O laikomų aukščiausiomis dorovinių vertybių hierarchijoje (tiesą, gerį ir grožį) įvardijo nedaugelis. Daugelis teorinėje dalyje analizuotų mokslininkų (Miškinis, 2003; Jovaiša, 2003, Uzdila, 1993; Vaičekauskienė, 2016) pastebi, kad bręstančio žmogaus dorovinio idealo samprata nuolat keičiasi ir ją papildo kitos dorovinės vertybės. Tačiau tyrimas atskleidė, kad, ugdydami dorovines vertybes, tėvai susiduria ir su problemomis: laiko trūkumu, vaiko neklausymu, išmaniosiomis technologijomis, vaiko raidos sutrikimais. Tyrimu nustatyta, kad tėvai aktyviai bendrauja ir bendradarbiauja su ikimokyklinio ugdymo įstaiga. Tik sėkmingo bendradarbiavimo pastangomis galima išspręsti daugumą ikimokyklinio amžiaus vaikų dorovinių vertybių ugdymo(si) problemų. Bendradarbiavimo sėkmė – tai bendravimas tarp pedagogų ir tėvų. Tai ryšys,

kuris nulemia vaiko ugdymo rezultatus (Ozmen, Akuzum, Zincirli, 2016). P. Schiller ir T. Bryant (2004), o bendradarbiavimas – tai visų pastangos bendram tikslui pasiekti. Respondentai teigia, kad jie domisi ikimokyklinio ugdymo įstaigos darbu, kuri, jų manymu, skiria pakankamai dėmesio vaikų doroviniam ugdymui. Tėvai dalyvauja įvairiose šventėse, renginiuose, pokalbiuose, grupių susirinkimuose bei nurodo, kad grupės pedagogo ir šeimos bendradarbiavimas yra svarbus bei reikšmingas, nes, anot respondentų, tik sėkmingo bendradarbiavimo pastangomis galima išspręsti daugumą ikimokyklinio amžiaus vaikų dorovinių vertybių ugdymo(si) problemų. Daugelis analizuotų mokslininkų (Uzdila, 1993; Miškinis, 2003; Schiller ir T. Bryant, 2004; Vaičekauskienė, 2016; Kontrimienė, 2018) pastebi, kad šeimos ir ikimokyklinio ugdymo įstaigos pastangos yra nukreiptos į dorovinės asmenybės ugdymą(si), o šio tyrimo metu atskleistas didžiosios daugumos tėvų pagrindinis lūkestis, kad, ugdant dorovines vertybes, vaikas taptų doras.

Išvados

1. Dorovinės vertybės traktuojamos kaip reikšmingas, daugialypis bei sudėtingas fenomenas, kuris veikia žmogaus elgesį bei daro svarbią įtaką jo gyvenimui. Tiesa, gėris, grožis, meilė, pagarba, sąžiningumas, pasitikėjimas yra pagrindinės dorovinės vertybės klasifikacijos sistemose bei reikšmingiausios asmenybės ugdyme. Šeimoje ir ikimokyklinio ugdymo įstaigoje taikomi dorovinių vertybių ugdymo(si) būdai: *asmeninis pavyzdys, edukacinė aplinka,*

žaidimai, bendravimas ir bendradarbiavimas, elgesio modeliai, kultūros elementų panaudojimas, pamokymas, pratinimas (jausti, kad kitam padarei gera ar bloga), draudimas, paskatinimas, darbas, ikimokyklinės ugdymo įstaigos ir šeimos bendradarbiavimas. Ugdytojai susiduria su dorovinių vertybių ugdymo(si) problemomis (vartotojiškumo kultūros tendencijos, emigracijos procesai, šeimos struktūros kaita, kartų konfliktai), kurias iššaukia globalizacijos ir kaitos procesai.

2. Didžioji dauguma apklaustųjų tėvų svarbiausiomis vertybėmis ikimokyklinio amžiaus asmenybės ugdyme nurodo: pagarbą, sąžiningumą, atsakingumą, meilę, gėrį, draugiškumą. Tačiau tik nedaugelis įvardijo aukščiausias dorovinių vertybių hierarchijoje laikomas vertybes: tiesą, gėrį ir grožį. Už dorovinį ugdymą yra atsakinga pirmiausia šeima, o tik po to ugdymo įstaiga. Respondentų nuomonės sutapo su mokslinėje literatūroje rekomenduojamais ikimokyklinio amžiaus vaikų dorovinių vertybių ugdymo(si) būdais (*pamokymu, pavyzdžiu, paskatinimu, pratinimu, darbu, draudimu, žaidimu, kultūros elementais, edukacinėmis aplinkomis, bendravimu ir bendradarbiavimu, elgesio modeliais, ikimokyklinės ugdymo įstaigos ir šeimos bendradarbiavimu*). Sėkmingo šeimos ir pedagogų bendradarbiavimo pastangomis galima išspręsti daugumą dorovinių vertybių ugdymo(si) problemų (laiko trūkumą, vaiko neklausymą, išmaniųjų technologijų įtaką, vaiko raidos sutrikimus, dorovinių vertybių kaitą šeimų vertybinėje orientacijoje).

Literatūra

1. Aramavičiūtė, V. (2005a). Auklėjimas ir dvasinė asmenybės branda. Vilnius: Gimtasis žodis.
2. Aramavičiūtė, V. (2005b). Vertybės kaip gyvenimo prasmės pamatas., 18-27. [žiūrėta 2021-11-07]. Prieiga per internetą: <https://etalpykla.lituanistikadb.lt/object/LT-LDB-0001:J.04~2005~1367151985920/J.04~2005~1367151985920.pdf>
3. Aramavičiūtė, V. (2016). Vertybės ir ugdymas: tarp kaitos ir stabilumo. Vilnius: VU leidykla.
4. Aramavičiūtė, V., Martišauskienė, E. (2009). Vertybės: švietimo strategijos ir realybė. [žiūrėta 2021-12-08]. Prieiga per internetą: <https://etalpykla.lituanistikadb.lt/object/LT-LDB-0001:J.04~2009~1367169312669/J.04~2009~1367169312669.pdf>
5. Danilevičienė, D. (2014). Dvasinių vertybių raiška ir šeimos institutas. [žiūrėta 2021-11-17]. Prieiga per internetą: https://www.vdu.lt/cris/bitstream/20.500.12259/109114/1/ISSN2351-6011_2014_V_39_N_3.PG_99-114.pdf
6. Jovaiša, L. (2003). Hodegetika. Vilnius: Agora.
7. Kardelis K. (2017). Mokslinių tyrimų metodologija ir metodai. Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidybos centras.
8. Kontrimienė, S. (2018). Humanistinio dvasingumo ryšys su auklėjimo šeimoje patirtimis (Daktaro disertacija). Vilnius: Vilniaus universitetas.
9. Kretschmer, T., Pike, A. (2010). Associations Between Adolescent Siblings' Relationship Quality and Similarity and Differences in Values. *Journal of Family Psychology*, 24(4), 411–418
10. Lamanauskas, V. (2007). Švietimo dimensijos. Vilnius: Ciklonas.
11. Maceina, A. (1990). Pedagoginiai raštai. Kaunas: Šviesa.
12. Miškinis, K. (2003). Šeima žmogaus gyvenime. Kaunas: Aušra.
13. Ozmen F., Akuzum C., Zincirli M. (2016). The Communication Barriers between Teachers and

- Parents in Primary Schools. // Eurasian Journal of Educational Research, Nr. 66, p. 27- 46.
14. Petrylienė, N., Smilgienė, J. (2013). Drausminimas - vienas iš ikimokyklinio amžiaus vaikų elgesio kultūros ugdymo būdų. [žiūrėta 2021-12-19]. Prieiga per internetą: <https://etalpykla.lituanistikadb.lt/object/LT-LDB-0001:J.04~2013~1371454383359/J.04~2013~1371454383359.pdf>
 15. Quality Matters in Early Childhood Education and Care: United Kingdom (England) (2012). [žiūrėta 2021-10-19]. Prieiga per internetą: <http://search.oecd.org/korea/50219964.pdf>
 16. Račiūnaitė-Paužuolienė, R. (2012). Lietuvių šeima vertybių sankirtoje. Kaunas: VDU.
 17. Schiller, P., Bryant, T. (2004). Vertybių knyga. Kaunas: Šviesa.
 18. Stonkuvienė, I. (2007). Dorinio ugdymo metodai liaudies pedagogikoje. Acta paedagogica vilnensia. Nr. 18. P. 66–79.
 19. Šakėnienė, V. (1998). Dorovės bruožai. Vilnius: Lietuvių etinės kultūros draugija „Ethos“.
 20. Šalkauskis, S. (1991). Pedagoginiai raštai. Kaunas: Šviesa.
 21. Šalkauskis, S. (2002). Raštai VII. Vilnius: Mintis.
 22. Uzdila, V. J. (1993). Dorinis asmenybės ugdymas šeimoje. Vilnius: Academia.
 23. Vaičekauskienė, S. (2016). V–VI klasių mokinių dorovinės nuostatos ir jų ugdymo(si) strategijos (Daktaro disertacija). Vilnius: Lietuvos edukologijos universiteto leidykla).
 24. Vasiliauskas, R. (2005). Vertybių pedagogika: įžvalgos į vertybių ugdymo teoriją ir praktiką. Vilnius: Vilniaus Pedagoginio universiteto leidykla.
 25. Žemaitis, V. (1983). Dorovės sąvokos. Vilnius: Mintis.
 26. Žydžiūnaitė V., Rupšienė L., Bitinas B. (2008). Kokybinių tyrimų metodologija. Klaipėda: Jokužio leidykla-spaustuvė.
 27. Кравцова О. (2019). Формирование общечеловеческих ценностей у дошкольников. [žiūrėta 2021-10-20]. Prieiga per internetą: <http://bspu.by/blog/kravtsova/article/publish/formirovanie-obshechelovecheskih-cennostej-u-doshkolnikov>

WAYS OF DEVELOPING MORAL VALUES OF PRESCHOOL CHILDREN IN THE FAMILY

Summary

The problems of moral values are closely connected with a child's education and value orientation. The concept of education has changed, and children are now granted more freedom and rights. A modern family is rapidly replacing the traditional family. Parents are drowned in the routine of work and problems. For this reason, less attention is paid to children. Aggression, disagreement, bullying, increase, and less effort is put into comfort, help, etc. This problem makes scholars think about the methods of fostering moral values in the family and preschool education institutions. The research aims to reveal the methods of developing the moral values of preschool children. Having substantiated the importance of developing the moral values of preschool children, the parents' and teachers' attitudes to the methods of developing moral values were empirically determined. The research methods included the analysis of scientific literature and documents, questionnaire in writing, interview, and quantitative and qualitative analysis of obtained data. The research findings revealed that truth, kindness, beauty, love, respect, honesty, and confidence are the main and most significant moral values in the classification system and the development of a personality. Authority, educational environment, games, communication, cooperation, behaviour models, cultural elements, teaching, prohibition, and encouragement are the methods for developing moral values in the family and preschool education institutions. Educators encounter problems while fostering moral values (trends in consumers' culture, emigration processes, changes in family structure, intergenerational conflicts, pedagogical competence).

Keywords: moral values, ways of developing moral values, preschool age, cooperation between the family and education institution

Informacija apie autorius

dr. Algimantas Bagdonas. Kauno kolegijos Menų ir ugdymo fakulteto Pedagogikos katedros docentas. Mokslinių tyrimų kryptys: pedagoginė psichologija, švietimo vadyba.
El. pašto adresas: algimantas.bagdonas@go.kauko.lt

Gitana Baležtienė. Alytaus lopšelio-darželio „Pasaka“ ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo mokytoja. Mokslinių tyrimų kryptys: ikimokyklinio ugdymo edukacinės aplinkos, mokymosi motyvacija.
El. pašto adresas: gitanabale@gmail.com